

# Правила поведінки в надзвичайних ситуаціях природного характеру

**ОЖЕЛЕДЬ** – це шар щільного льоду, що утворився на поверхні землі, тротуарах, проїжджій частині вулиці і на предметах (деревах, проводах і так далі) при намерзанні переохолодженого дощу і мряки (туману). Зазвичай ожеледь спостерігається при температурі повітря від 0 °С до мінус 3°С. Кірка льоду, що намерзнув, може досягати декількох сантиметрів.

**ОЖЕЛЕДИЦЯ** – це тонкий шар льоду на поверхні землі, що утворюється після відлиги або дощу в результаті похолодання, а також замерзання мокрого снігу і крапель дощу.

## ЯК ДІЯТИ ПІД ЧАС ОЖЕЛЕДІ (ОЖЕЛЕДИЦЯ)

Якщо в прогнозі погоди дається повідомлення про ожеледь або ожеледицю, прийміть заходи для зниження вірогідності отримання травми. Підготуйте не ковзаюче взуття, прикріпіть на каблук поролон, а на суху підошву наклейте лейкопластир або ізоляційну стрічку, можете натерти підошви піском (наждачним папером) або купити спеціальні накладки на взуття.

Пересувайтеся обережно, не поспішаючи, наступаючи на всю підошву. При цьому ноги повинні бути злегка розслаблені, руки вільні. Якщо Ви посковзнулися, сядьте, щоб понизити висоту падіння. У момент падіння постарайтеся згрупуватися, і, перекотившись, пом'якшити удар об землю.

Ожеледь часто супроводжується обмерзанням. В цьому випадку особливу увагу звертайте на дроти ліній електропередач. Якщо Ви побачили обірвані дроти, повідомте по телефону 005 чергового міськвиконкому про місце обриву. Під час ожеледі пересування пішоходів ускладнюється, обвалення різних конструкцій і предметів під навантаженням стане реальною загрозою для людей (травматизм). Слід уникати перебування під дахами старих будівель, під лініями електропередач і зв'язку та поблизу їх опор та під деревами.

## ЯК ДІЯТИ ПРИ ОТРИМАННІ ТРАВМИ

Зверніться в травмотологічний пункт або пункт невідкладної медичної допомоги. Оформіть бюлетень або довідку про травму, які можуть бути використані Вами при зверненні до суду за місцем проживання або по місцю отримання травми з позовною заявою про відшкодування збитку. Якщо Ви працюєте, то зверніться з заявою про проведення розслідування цього випадку до Вашого керівника. Без акту розслідування страхові компанії не проводять виплат по побутовій травмі.

**ЗАНЕСЕННЯ СНІЖНЕ** - це гідрометеорологічне лихо, пов'язане з рясним випаданням снігу, при швидкості вітру понад 15 м/с і тривалості снігопаду більше 12 годин.

**ЗАВІРЮХА** – перенесення снігу вітром в приземному шарі повітря. Розрізняють поземок, низову і загальну завірюху. При поземці і низовій завірюсі відбувається перерозподіл раніше випавшого снігу, при загальній завірюсі, разом з перерозподілом, відбувається випадання снігу з хмар.

Їх небезпека для населення полягає в занесенні доріг, населених пунктів і окремих будівель. Висота занесення може бути більш 1м, а в гірських районах до 5-6 м. Можливе зниження видимості на дорогах до 20-50 м, а також часткового руйнування легких будівель і дахів, обриву повітряних ліній електропередач і зв'язку.

## ЯК ПІДГОТУВАТИСЯ ДО ЗАВІРЮХ І ЗАНЕСЕНЬ

Якщо Ви отримали попередження про сильну завірюху, щільно закрийте вікна, двері, горищні люки і вентиляційні отвори. Скло вікон обклейте паперовими стрічками, закрийте віконницями або щитами. Підготуйте дводобовий запас води і їжі, запаси медикаментів, засобів автономного освітлення (ліхтарі, газові лампи, свічки), похідну плитку, радіоприймач на батареях. Приберіть з балконів і підвіконь речі, які можуть бути захоплені повітряним потоком.

Включіть радіоприймачі і телевізори – по ним може поступити нова важлива інформація. Підготуйтеся до можливого відключення електроенергії.

Перейдіть з легких споруд в міцніші будівлі. Підготуйте інструмент для прибирання снігу.

## ЯК ДІЯТИ ПІД ЧАС СИЛЬНОЇ ЗАВІРЮХИ

Лише у виняткових випадках виходите з будівель. Забороняється виходити поодиночі. Повідомте членів сім'ї або сусідів, куди Ви йдете і коли повернетесь.

Особливу небезпеку снігові замети створюють для людей, захоплених у дорозі, далеко від людського житла. Заметені снігом дороги, втрата видимості викликають повну дезорієнтацію на місцевості. У автомобілі можна рухатися тільки по великих дорогах і шосе. Під час руху на

автомобілі не варто намагатися подолати снігові замети, необхідно зупинитися, повністю закрити жалюзі машини, укрити двигун зі сторони радіатора. Якщо є можливість, автомобіль треба встановити двигуном у навітряну сторону. Періодично треба виходити із автомобіля, розгрібати сніг, щоб не опинитися похованим під снігом. Крім того, не занесений снігом автомобіль - гарний орієнтир для пошукової групи. Двигун автомобіля необхідно періодично прогрівати для уникнення "розмороження двигуна". При прогріванні автомобіля важливо не допускати затікання в кабінку (кузов, салон) вихлопних газів; з цією метою важливо слідкувати, щоб вихлопна труба не завалювалася снігом. При виході з машини не відходите від неї за межі видимості. Зупинившись на дорозі, подайте сигнал тривоги переривистими гудками, підніміть капот або повісьте яскраву тканину на антену, чекайте допомоги в автомобілі. При цьому можна залишити мотор включеним, прочинивши скло для забезпечення вентиляції і запобігання отруєнню чадним газом. Якщо у дорозі разом опинилося декілька чоловік (на декількох автомобілях), доцільно зібратися разом і використати один автомобіль як укриття.

Ні в якому разі не можна залишати укриття – автомобіль: у сильний снігопад (хуртовину) орієнтири, які здавалися надійними з першого погляду, через декілька десятків метрів можуть бути загублені.

Якщо Ви втратили орієнтацію, пересуваючись пішки поза населеним пунктом, зайдіть в перший будинок, що потрапився, уточніть місце Вашого знаходження і, по можливості, дочекайтеся закінчення завірюхи. Якщо Вас покидають сили, шукайте укриття і залишайтеся в ньому. Будьте уважні і обережні при контактах з незнайомими Вам людьми, оскільки під час стихійних лих різко зростає число крадіжок з автомобілів, квартир і службових приміщень.

### **ЯК ДІЯТИ ПІСЛЯ СИЛЬНОЇ ЗАВІРЮХИ**

Якщо в умовах сильних занесень Ви виявилися блокованими в приміщенні, обережно, без паніки з'ясуєте, чи немає можливості вибратися з-під занесень самотійно (використовуючи наявний інструмент і підручні засоби). Повідомите в управління ДСНС про характер занесень і можливості їх самотійного розбирання. Якщо самотійно розібрати сніжне занесення не вдається, спробуйте встановити зв'язок з рятувальними підрозділами. Включіть радіотрансляційний приймач (телевізор) і виконуйте вказівки місцевих властей. Прийміть заходи до збереження тепла і економного витрачання продовольчих запасів.

### **ПЕРША ДОПОМОГА ПРИ ОБМОРОЖЕННІ**

У опалювальному приміщенні зігрійте обморожену частину тіла, розтерши сухою м'якою тканиною, потім помістіть її в теплу воду і поступово доведіть температуру води до 40-45 градусів. Якщо біль проходить і чутливість відновлюється, то витріть руку (ногу) до суха, надіньте шкарпетки (рукавички) і, по можливості, зверніться до хірурга.

**ЗАСУХА** – тривалий і значний недолік опадів, частіше при підвищеній температурі і зниженій вологості повітря.

**СИЛЬНА СПЕКА** – характеризується перевищенням середньплюсової температури навколишнього повітря на 10 і більше градусів протягом декількох днів.

Небезпека полягає в тепловому перегріванні людини, тобто загрозі підвищення температури його тіла вище 37,1°C або теплорушенні – наближенні температури тіла до 38,8°C. Тепловий критичний стан настає при тривалому і (або) сильному перегріванні, здатному привести до теплового удару або порушення серцевої діяльності. Симптомами перегрівання є: почервоніння шкіри, сухість слизових оболонок, сильна спрага. Надалі можлива втрата свідомості, зупинка серця і дихання.

### **ЯК ПІДГОТУВАТИСЯ ДО ЗАСУХИ (СИЛЬНОЇ СПЕКИ)**

Запасіться додатковими ємностями і при необхідності заздалегідь заповніть їх водою. Приготуйте прийнятний для умов жару одяг, електропобутові прилади (вентилятори, кондиціонери). Якщо Ви знаходитесь в сільській місцевості – обладнайте навіси, альтанки, колодязі, а також віконниці (щільні штори) для вікон. По можливості придбайте автономне джерело електроенергії для забезпечення роботи електропобутових приладів. Економно витрачайте воду. Умійте самі і навіть членів своєї сім'ї правильно діяти при тепловій поразці.

### **ЯК ДІЯТИ ПІД ЧАС ЗАСУХИ (ПРИ СИЛЬНІЙ ЖАРІ)**

Уникайте дії підвищеної температури. Носите світлий повітронепроникний одяг (бажано з бавовни) з головним убором. Пам'ятаєте, що обпалена шкіра перестає виділяти піт і охолоджуватися. Пересувайтеся неспішно, старайтеся частіше знаходитися в тіні. Не вживайте пиво і інші алкогольні напої, це приведе до погіршення загального стану організму.

Порадьтеся з лікарем, чи потрібне Вам додаткове вживання солі під час жару. При тепловій поразці

негайно перейдіть в тінь, на вітер або прийміть душ, поволі випийте багато води. Постарайтеся охолодити своє тіло, щоб уникнути теплового удару. У разі втрати свідомості кимсь з тих, що оточують, проведіть реанімаційні заходи (робіть масаж серця і штучне дихання). Пам'ятаєте, що під час засухи зростає вірогідність пожеж.

**БЛИСКАВКА** – це іскровий розряд електростатичного заряду купчастої хмари, що супроводжується сліпучим спалахом і різким звуком (громом).

Небезпека. Блискавичний розряд характеризується великими струмами, а його температура доходить до 300 000 градусів. Дерево, при ударі блискавки, розщеплюється і навіть може загорітися. Розщеплювання дерева відбувається унаслідок внутрішнього вибуху через миттєве випаровування внутрішньої вологи деревини.

Пряме попадання блискавки для людини зазвичай закінчується смертельним результатом. Щорічно в світі від блискавки гине близько 3000 чоловік.

Куди ударяє блискавка? Розряд статичної електрики зазвичай проходить по шляху найменшого електричного опору. Оскільки між найвищим предметом, серед аналогічних, і купчастою хмарою відстань менша, означає менше і електричний опір. Отже блискавка уразить в першу чергу високий предмет (щоглу, дерево і тому подібне).

### **ПОПЕРЕДЖУВАЛЬНІ ЗАХОДИ**

Для зниження небезпеки поразки блискавкою будівель і споруд влаштовується захист від блискавки у вигляді заземлених металевих щогл і натягнутих високо над спорудами об'єкту проводами. Перед поїздкою на природу уточніть прогноз погоди. Якщо передбачається гроза, то перенесіть поїздку на інший день. Якщо Ви помітили грозовий фронт, то в першу чергу визначите відстань до нього за часом затримки першого гуркоту грому, першого спалаху блискавки, а також оцініть, наближається або віддаляється фронт. Оскільки швидкість світла величезна (300 000 км/с), то спалах блискавки ми спостерігаємо миттєво. Отже затримка звуку визначатиметься відстанню і його швидкістю (близько 340 м/с). Приклад: якщо після спалаху до грому пройшло 5 с, то відстань до грозового фронту рівна  $340 \text{ м/с} \times 5 \text{ с} = 1700 \text{ м}$ . Якщо запізнювання звуку росте, то грозовий фронт віддаляється, а якщо запізнювання звуку скорочується, то грозовий фронт наближається.

### **ЯК ДІЯТИ ПІД ЧАС ГРОЗИ**

Блискавка небезпечна тоді, коли услід за спалахом слідує гуркіт грому. В цьому випадку терміново прийміть запобіжні засоби.

Не розмовляйте по телефону: блискавка іноді потрапляє в натягнуті між стовпами дроти. Мобільний телефон потрібно вимкнути.

Під час ударів блискавки не підходите близько до електропроводки, громовідводу, водостоків з дахів, антени, не стійте поряд з вікном, по можливості вимкніть телевізор, радіо і інші електропобутові прилади.

Якщо Ви знаходитесь в лісі, то сховайтеся на низькорослій ділянці лісу. Не ховайтеся поблизу високих дерев, особливо сосен, дубів і тополь.

Не знаходитесь у водоймі або на його березі. Відійдіть від берега, спустіться з підвищеного місця в низину.

У степу, полі або за відсутності укриття (будівлі) не лягаєте на землю, підставляючи електричному струму все своє тіло, а сядьте навпочіпки в улоговині, яру або іншому природному поглибленні, обхвативши ноги руками.

Якщо грозовий фронт наздогнав Вас під час занять спортом, то негайно припиніть їх. Металеві предмети (мотоцикл, велосипед і так далі) покладіть убік, відійдіть від них на 20-30 м.

Якщо гроза застала Вас в автомобілі, не покидайте його, при цьому закрийте вікна і опустіть антену радіоприймача.

**УРАГАН** – це атмосферний вихор великих розмірів із швидкістю вітру до 120 км/г, а в приземному шарі – до 200 км/г.

**БУРИВІЙ** – тривалий, дуже сильний вітер із швидкістю більше 20 м/с, спостерігається зазвичай при проходженні циклону і супроводжується сильним хвилюванням на морі і руйнуваннями на суші

**СМЕРЧ** – атмосферний вихор, що виникає в грозовій хмарі і розповсюджується вниз, часто до самої поверхні Землі у вигляді темного хмарного рукава або хобота діаметром в десятки і сотні метрів. Існує недовго, переміщаючись разом з хмарою.

Небезпека для людей при таких природних явищах полягає в руйнуванні дорожніх і мостових покриттів, споруд, повітряних ліній електропередачі і зв'язку, наземних трубопроводів, а також поразці людей уламками зруйнованих споруд, осколками скла, що летять з великою швидкістю. Крім того, люди можуть загинути і отримати травми у разі повного руйнування будівель. При сніжних і пилових бурях небезпечні сніжні занесення і скупчення пилу («чорні бурі») на полях, дорогах і населених пунктах, а також забруднення води.

Основними ознаками виникнення ураганів, бур і смерчів є: посилення швидкості вітру і різке падіння атмосферного тиску; зливові дощі і штормове нагання води; бурхливе випадання снігу і ґрунтового пилу.

Якщо Ви проживаєте в районі, схильному до дії ураганів, бур і смерчів, ознайомтеся з:

- ✓ сигналами сповіщення про дане стихійне лихо, що наближається;
- способами захисту людей і підвищення стійкості будівель (споруд) до дії ураганного вітру і

штормового нагання води;

- ✓ правилами поведінки людей при настанні ураганів, сніжних і піщаних бур, смерчів;
- ✓ способами і засобами ліквідації наслідків ураганів, смерчів, штормового нагання води, сніжних і піщаних бур, а також прийомами надання допомоги постраждалому, що опинився в завалах зруйнованих будівель і споруд;
- ✓ місцями укриття в найближчих підвалах, притулках або найміцніших і стійких будівлях членів вашої сім'ї, родичів і сусідів;
- ✓ шляхами виходу і районами розміщення при організованій евакуації із зон підвищеної небезпеки;
- ✓ адресами і телефонами управління ДСНС Вашого населеного пункту.

Після отримання сигналу про штормове попередження приступайте до:

- ✓ зміцнення даху, пічних і вентиляційних труб;
- ✓ закладенню вікон в горючих приміщеннях (віконницями, щитами з дощок або фанери);
- ✓ звільненню балконів і території двору від пожежонебезпечних предметів;
- ✓ до збору запасів продуктів і води на 2-3 діб на випадок евакуації в безпечний район, а також автономних джерел освітлення (ліхтарів, газових ламп, свічок).

## **ЯК ДІЯТИ ПІД ЧАС УРАГАНУ, БУРІ, СМЕРЧА**

Якщо ураган (буревій, смерч) застав Вас в будівлі, відійдіть від вікон і займіть безпечне місце у стін внутрішніх приміщень, в коридорі, у вбудованих шаф, у ванних кімнатах, туалеті, коморах, в міцних шафах, під столами. Відключіть електроенергію, закрийте крани на газових мережах.

У темний час доби використовуйте ліхтарі, лампи, свічки; включіть радіоприймач для отримання інформації управління ДСНС і комісії з надзвичайних ситуацій; по можливості, знаходитесь в заглибленому укритті. Якщо ураган, буревій або смерч застали Вас на вулицях населеного пункту, тримаєтесь якнайдалі від легких споруд, будівель, мостів, естакад, ліній електропередачі, щогл, дерев, річок, озер і промислових об'єктів. Для захисту від уламків, що летять, і осколків скла використовуйте листи фанери, картонні і пластмасові ящики, дошки і інші підручні засоби. Прагніть швидше сховатися в підвалах, льохах і протирадіаційних укриттях, наявних в населених пунктах. Не заходьте в пошкоджені будівлі, оскільки вони можуть обрушитися при нових поривах вітру.

При пісчаній бурі закрийте обличчя марлевою пов'язкою, хусткою, шматком тканини, а очі окулярами. Під час отримання сигналу про наближення смерчу необхідно негайно спуститися в укриття, підвал будинку або сховатися під ліжком і іншими міцними меблями. Якщо смерч застав Вас на відкритій місцевості, ховайтеся на дні дорожнього кювету, в ямах, ровах, вузьких ярах, щільно притискаючись до землі, закривши голову одягом або гілками дерев. Не залишайтеся в автомобілі, виходьте з нього і ховайтеся, як вказано вище.

**ПОВІНЬ** – це значне затоплення місцевості в результаті підйому рівня води в річці, озері або морі в період сніготанення, злив, вітрових наганянь води, при заторах і тому подібне. До особливого типу відносяться повені, що викликаються вітровим наганням води в гирла річок. Повені приводять до руйнувань мостів, дорогої, будівель, споруд, приносять значний матеріальний збиток, а при великих швидкостях руху води (більше 4 м/с) і великій висоті підйому води (більше 2 м) викликають загибель людей і тварин. Основною причиною руйнувань є дії на будівлі і споруди гідравлічних ударів маси води, крижин, що пливають з великою швидкістю, різних уламків, плавзасобів і тому подібне. Повені можуть виникати раптово і продовжуватися від декількох

годинників до 2 – 3 тижнів.

## ЯК ПІДГОТУВАТИСЯ ДО ПОВЕНІ

Якщо Ваш район часто страждає від повеней, вивчіть і запам'ятайте межі можливого затоплення, а також піднесені, рідко затоплювані місця, розташовані в безпосередній близькості від місць мешкання, найкоротші шляхи руху до них. Ознайомте членів сім'ї з правилами поведінки при організованій і індивідуальній евакуації, а також у разі раптової повені, що бурхливо розвивається. Запам'ятайте місця зберігання човнів, плотів і будівельних матеріалів для їх виготовлення. Заздалегідь складіть перелік документів, майна і медикаментів, що вивозяться при евакуації. Укладіть в спеціальну валізу або рюкзак цінності, необхідні теплі речі, запас продуктів, води і медикаменти.

## ЯК ДІЯТИ ПІД ЧАС ПОВЕНІ

По сигналу сповіщення про загрозу повені і про евакуацію невідкладно, в установ- леному порядку виходите (виїжджайте) з небезпечної зони можливого катастрофічного затоплення в призначений безпечний район або на піднесені ділянки місцевості, захопивши з собою документи, цінності, необхідні речі і дводобовий запас продуктів харчування, що не псуються. У кінцевому пункті евакуації реєструйтеся.

Перед виходом з будинку вимкніть електрику і газ. Якщо дозволяє час, цінні домашні речі перемістіть на верхні поверхи або на горище житлового будинку. Закрийте вікна і двері, при необхідності і наявності часу забийте зовні дошками (щитами) вікна і дверей перших поверхів. За відсутності організованої евакуації, до прибуття допомоги або спаду води, знаходьтеся на верхніх поверхах і дахах будівель, на деревах або інших предметах, що виступають з води. При цьому постійно подавайте сигнал лиха: вдень – вивішуванням або розмахуванням добре видимим простирадлом, підбитим до держака, а в темний час – світловим сигналом і періодично голосом. При підході рятувальників спокійно, без паніки, з дотриманням обережності, переходите в плавальний засіб. При цьому неухильно дотримуйтеся вимоги рятувальників, не допускайте перевантаження плавзасобів. Під час руху не залишайте встановлених місць, не сідайте на борти, суворо виконуйте вимоги рятувальників.

Самостійно вибиратися із затопленого району рекомендується тільки за наявності таких серйозних причин, як необхідність надання медичної допомоги постраждалим, підйом рівня води, що продовжується, при загрозі затоплення верхніх поверхів (горища). При цьому необхідно мати надійний плавальний засіб і знати напрям руху. В ході самостійного прямування не припиняйте подавати сигнал лиха.

Потрапивши у воду, слід скинути із себе важкий одяг і взуття, відшукати поблизу плаваючі чи підвищені над водою предмети, скористатися ними до отримання допомоги. Надайте допомогу людям, що пливають у воді і потоплюючим.

## ЯКЩО ТОНЕ ЛЮДИНА

Киньте тонучій людині плаваючий предмет, підбадьорте його, покличте допомогу. Добираючись до постраждалого уплав врахуйте перебіг річки. Якщо той, що тоне не контролює свої дії, підпливіть до нього ззаду і, захопивши його за волосся, буксируйте до берега.

## ЯК ДІЯТИ ПІСЛЯ ПОВЕНІ

Перед тим, як увійти до будівлі перевірте, чи не загрожує воно обваленням або падінням якого-небудь предмету. Провітріть будівлю (для видалення газів, що накопичилися). Не включаєте електроосвітлення, не користуйтеся джерелами відкритого вогню, не запалюйте сірників до повного провітрювання приміщення і перевірки справності системи газопостачання. Перевірте справність електропроводки, трубопроводів газопостачання, водопроводу і каналізації. Не користуйтеся ними до тих пір, поки не переконаєтесь в їх справності за допомогою фахівців. Для просушування приміщень відкрийте всі двері і вікна, приберіть грязь з підлоги і стін, відкачайте воду з підвалів. Не вживайте харчові продукти, які були у контакті з водою. Організуйте очищення колодязів від нанесеної грязі і видаліть з них воду.

**ЗЕМЛЕТРУС** – це підземні поштовхи і коливання земної поверхні, що виникають в результаті раптових зсувів і розривів в земній корі або верхній мантії і що передаються на великі відстані у вигляді пружних коливань. Крапку в земній корі, з якої розходяться сейс- мічні хвилі, називають гіпоцентром землетрусу. Місце на земній поверхні над гіпоцентром землетрусу по найкоротшій відстані називають епіцентром.

Інтенсивність землетрусу оцінюється по 12-ти бальній сейсмічній шкалі (MSK-86), для енергетичної класифікації землетрусів користуються магнітудою. Умовно землетруси підрозділяються на слабкі (1-4 бали), сильні (5-7 балів) і руйнівні (8 і більш за бали). При землетрусах лопається і вилітає скло, з полиць падають лежачі на них предмети, хитаються книжкові шафи, гойдаються люстри, із стелі обсипається білення, а в стінах і стелях з'являються тріщини. Все це супроводжується оглушливим шумом. Після 10-20 секунд трясіння підземні поштовхи посилюються, внаслідок чого відбуваються руйнування будівель і споруд. Всього десяток сильних струсів руйнує всю будівлю. В середньому землетрус триває 5- 20с. Чим довше тривають струси, тим важче пошкодження.

### **ЯК ПІДГОТУВАТИСЯ ДО ЗЕМЛЕТРУСУ**

Заздалегідь продумайте план дій під час землетрусу при знаходженні в будинку, на роботі, в кіно, театрі, на транспорті і на вулиці. Роз'ясніть членам своєї сім'ї, що вони повинні робити під час землетрусу і навчить їх правилам надання першої медичної допомоги.

Тримайте в зручному місці документи, гроші, кишеньковий ліхтарик і запасні батареї. Майте удома запас питної води і консервів з розрахунку на декілька днів.

Приберіть ліжка від вікон і зовнішніх стін. Закріпіть шафи, полиці і стелажі в квартирах, а з верхніх полиць і антресолей зніміть важкі предмети.

Небезпечні речовини (отрутохімікати, легкозаймисті рідини) зберігаєте в надійному, добре ізольованому місці.

Всі мешканці повинні знати, де знаходиться рубильник, магістральні газові і водопровідні крани, щоб у разі потреби відключити електрику, газ і воду.

### **ЯК ДІЯТИ ПІД ЧАС ЗЕМЛЕТРУСУ**

Відчувши коливання будівлі, побачивши гойдання світильників, падіння предметів, почувши наростаючий гул і дзвін скла, що б'ється, не піддайтеся паніці (від моменту, коли Ви відчули перші поштовхи до небезпечних для будівлі коливань у Вас є 15 – 20 секунд). Швидко вийдіть з будівлі, узявши документи, гроші і предмети першої необхідності.

Покидаючи приміщення спускайтеся по сходах, а не на ліфті. Опинившись на вулиці – залишайтеся там, але не стійте поблизу будівель, а перейдіть на відкритий простір.

Зберігайте спокій і постарайтеся заспокоїти інших! Якщо Ви вимушено залишилися в приміщенні, то встаньте в безпечному місці: біля внутрішньої стіни, в кутку, у внутрішньому стінному отворі або у несучій опори. Якщо можливо, сховайтеся під стіл – він захистить вас від падаючих предметів і уламків. Тримайтеся подалі від вікон і важких меблів. Якщо з Вами діти – укрийте їх собою.

Не користуйтеся свічками, сірниками, запальничками – при витоку газу можлива пожежа. Тримайтеся в стороні від нависаючих балконів, карнизів, парапетів, побоюйтеся обірваних проводів. Якщо Ви знаходитесь в автомобілі, залишайтеся на відкритому місці, але не покидайте автомобіль, поки поштовхи не припиняться. Будьте в готовності до надання допомоги при порятунку інших людей.

### **ЯК ДІЯТИ ПІСЛЯ ЗЕМЛЕТРУСУ**

Надайте першу медичну допомогу таким, що її потребують. Звільніть тих, що потрапили в завали, що легко розібрати.

Будьте обережні! Забезпечте безпеку дітей, хворих, людей похилого віку. Заспокойте їх. Без крайньої потреби не займайте телефон. Включіть радіотрансляцію. Підкоряйтеся вказівкам місцевих властей, штабу по ліквідації наслідків стихійного лиха.

Перевірте, чи немає пошкоджень електропроводки. Усуньте несправність або відключіть електрику в квартирі. Пам'ятаєте, що при сильному землетрусі електрика в місті відключається автоматично.

Перевірте, чи немає пошкоджень газо- і водопровідних мереж. Усуньте несправність або відключіть мережі. Не користуйтеся відкритим вогнем. Спускаючись по сходах, будьте

обережні, переконаєтеся в їх міцності.

Не підходьте до явно пошкоджених будівель, не входьте в них. Будьте готові до сильних повторних поштовхів, оскільки найбільш небезпечні перші 2 – 3 години після землетрусу. Не входьте в будівлі без крайньої потреби. Не вигадуйте і не передавайте ніяких чуток про можливі повторні поштовхи. Користуйтеся офіційними відомостями. Якщо Ви опинилися в завалі, спокійно оцініть обстановку, по можливості надайте собі медичну допомогу. Постарайтеся встановити зв'язок з людьми, що знаходяться поза завалом (голосом, стуком). Пам'ятаєте, що запалювати вогонь не можна, воду з бачка унітазу можна пити, а труби і батареї можна використовувати для подачі сигналу. Економте сили. Людина може обходитися без їжі більше півмісяця.

**ОБВАЛ** – ковзаючий зсув (сповзання) мас ґрунтів і гірських порід вниз по схилах гір і ярів, крутих берегів моря, озер і річок під впливом сили тяжіння. Причинами обвалу найчастіше є підмив схилу, його перезволоження рясними опадами, землетруси або діяльність людини (вибухові роботи і ін.). Об'єм ґрунту при обвалі може досягати десятків і сотень тисяч кубічних метрів, а в окремих випадках і більше. Швидкість зсуву обвалу коливається від декількох метрів в рік, до декількох метрів в секунду. Найбільша швидкість зсуву обвалу при землетрусі. Сповзання мас ґрунту може викликати руйнування і завали житлових і виробничих будівель, інженерних і дорожніх споруд, магістральних трубопроводів і ліній електропередачі, а також поразка і загибель людей.

### **ПОПЕРЕДЖУВАЛЬНІ ЗАХОДИ**

Вивчить інформацію про можливі місця і примірні межі обвалів, запам'ятаєте сигнали сповіщення про загрозу виникнення обвалу, а також порядок дії при подачі цього сигналу. Ознаками обвалу, що насувається, є заклинювання дверей і вікон будівель, просочування води на оползненебезпечних схилах. При появі ознак обвалу, що наближається, повідомите про це в найближчий пост обвальної станції, чекайте звідти інформації, а самі дійте залежно від обстановки.

### **ЯК ДІЯТИ ПРИ ОБВАЛІ**

При отриманні сигналів про загрозу виникнення обвалу відключіть електроприлади, газові прилади і водопровідну мережу, приготуйтеся до негайної евакуації по заздалегідь розроблених планах. Залежно від виявленою обвальною станцією швидкості зсуву обвалу дійте відповідно із загрозою. При слабкій швидкості зсуву (метри в місяць) поступайте залежно від своїх можливостей (переносьте будови на заздалегідь намічене місце, вивозьте меблі, речі і так далі). При швидкості зсуву обвалу більше 0,5-1,0 м в добу евакуйуйтеся відповідно до заздалегідь відпрацьованого плану. При евакуації беріть з собою документи, цінності, а залежно від обстановки і вказівок адміністрації теплі речі і продукти. Терміново евакуйуйтеся в безпечне місце і, при необхідності, допоможіть рятувальникам у відкопуванні, витяганні з обвалу постраждалих і наданні ним допомоги.

### **ДІЇ ПІСЛЯ ЗСУВУ ОБВАЛУ**

Після зсуву обвалу в уцілілих будовах і спорудах перевіряється стан стін, перекриттів, виявляються пошкодження ліній електро-, газо-, і водопостачання. Якщо Ви не постраждали, то разом з рятувальниками витягуйте із завалу постраждалих і надайте їм допомогу